

TOMÁŠ HLAVÁČ

**ZOSTANE
IBA
POPOL**

**ZOSTANE
IBA
POPOL**

TOMÁŠ HLAVÁČ

**ZOSTANE
IBA
POPOL**

slovart

Venujem mame.

Text © Tomáš Hlaváč 2025

Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2025

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-7260-1

*Tento príbeh sa nestal. Ale mohol sa stať.
V skutočnosti sa stal už mnohokrát v rôznych obmenách
a dobách. Bude sa stávať znova a znova. Sme bytosti
s túžbami i traumami. Posadnutosť ich plnením
a liečením nás vedie klukatými cestami.*

Február 1971, Atrocity, Spojené štáty

*Čo je to Atrocity?
Diagnóza? Symptóm? Myšlienka?
Možno je to chvenie z hlbín podvedomia,
záblesk pravdy o svete, v ktorom prebývame.
Mýtus strhávajúci pohodlnú predstavu,
sebaklam našej ľudskej hodnoty.
Zabudnuté miesto,
pochované v každom z nás.
Atrocity sme my.*

Zima v Atrocity býva krutá. Ostatne, ako každé ročné obdobie. V lete spaľujúce horúčavy, v zime neľútostné mrazy. Ani sám oceán, rozlievajúci sa pod mestom, nedokáže mierniť ohromné výkyvy teplôt. Obrovská betónová megalopola je totiž bezcitnosť sama osebe. Izolovaná od každého pozitívneho vplyvu. Je útočiskom všetkých ľudských nerestí a zároveň ich zdrojom. Hľadať v tomto meste lútosť, súcit a empatiu je zbytočné. Nenájdete ju v ohromných mrakodrapoch plných studeného skla a chladných obchodníkov. Ani v špinavých posprejovaných štvrtiach kypiacich hodinovými hotelmi, drogami a prestrelkami. Ani v obrovských halách zruinovaných fabrík plných narkomanov a bezdomovcov. A už vôbec nie na satelitných predmestiach, obývaných unudenými strednými vrstvami.

Nikto si zatiaľ nepoložil otázku, prečo mesto vysáva zo svojich obyvateľov ľudskosť a upadá zároveň s nimi. Možno práve preto ešte existuje. Nevedomou symbiózou živej a neživej hmoty s neustálym parazitovaním jedného na druhom.

Na Atrocity sa zniesla noc. Nebolo bezpečné potulovať sa vonku, pokiaľ ste nemali sakramentsky dobrý dôvod, aby ste sa hnali do zimy, ktorej chlad vnikal až do špiku kostí, zaliezal pod nechty a spôsoboval omrzliny na nechránených miestach. Mráz zahlcoval všetky zmysly svojou nástojčivosťou. Kovové predmety sťahovali kožu z odhalených prstov, sluch ohlušoval neustály jemný praskot zamrzajúcich stromov, oči zahmlieval tenký film mliečneho ľadu, výdychy chutili námrazou. A čuch? Jemné vlákna receptorov pokryli ostré ľadové kryštálky, spôsobujúce miniatúrne poranenia.

No ani napriek smrtiacim podmienkam nebolo mesto po západe slnka vyľudnené. Vždy sa našli zúfalcí, ktorí blúdili nocou hľadajúc uspokojenie svojich potrieb, silnejších ako pud sebazáchovy. Tisíce stratených bytostí mátožne pochoďovali pomalým tempom, vláčiac so sebou takmer zosnulé telo a rozožratú dušu. Bytostí hľadajúcich trochu tepla pre unavené žily, plné tuhnúcej, hustej krvi. Cez deň ukrývajúcich svoje ostatky vo všemožných dierach a kanáloch, na noc vyliezajúcich v húfoch ako potkany. Atrocity ich stvorilo, hýčkalo a nakoniec utrácalo ako besné psy.

Vychudnutý muž s tvárou zbrázdenu vráskami, v kabáte, čiapke a so šálom ovinutým okolo krku, sedel v bielej dodávke na mieste spolujazdca. Zamýšľal sa nad svojím osudom a jeho smerovaním.

Rozhodli sme sa zaplatiť za vykúpenie akúkoľvek cenu. Mali sme vôbec niekedy šancu? Naivne si namýšľajúc, akí sme iní a lepší. Prijali sme mantru o práve, ba povinnosti konať nemorálnosti v mene vyššieho cieľa. Učičkali sme svedomie vidinami nového lepšieho sveta, ktorý vytvoríme z popola starého.

*Ukázal nám, akí smiešni a naivní sme. Otvoril nám oči doko-
rán. Pomohol nám dovidieť až za všetky mysliteľné i nemysliteľné
obzory. Ukázal nám bezvýznamnosť našej honby za chimérami.
Stačí pár molekúl Metadreemu a celá konštrukcia morálky sa
zrúti. A príde poznanie, aké smiešne sú civilizačné nánosy. Sna-
žíme sa v chaose prítomnosti vybudovať krajšie zajtrajšky. Ale tie
sú nepredvídateľné. Pokiaľ niekto od nich nedrží kľúče. Nieкто,
kto v rukách pevne zviaza niť konkrétnej budúcnosti, odbočujúc
na všetkých križovatkách správnym smerom.*

*Metadreem je cesta a on prievozník. Ako Cháron nás prevádza
riekou do temnoty, kde sa chaos mení v usporiadaný predvídateľný
pokrok. A preto si snáď zaslúžime byť jeho sluhami a pomáhať
mu v jeho úsilí, presahujúcim naše zbytočné životy.*

*Opustené fabriky, domy, odpadové šachty, priestory pod mosta-
mi, tam všade prebývajú nevyčerpatelne zdroje pre jeho poslanie.
Všetky tie zbytočné existencie, pre ktoré nájde zmysel. Bude to ich
najúžasnejší rauš, rozkoš posunutá do úplne inej dimenzie, než
na akú boli zvyknutí. Extáza implodujúca do ešte magickejšieho
vyvrcholenia. Sú takí bezmocní vo svojej závislosti, že urobia ho-
cičo, aby ju zasýtili. A ja som sprostredkovateľ, ktorý im ponúkne
večné vykúpenie. A zatratenie.*

Auto zastavilo na vyľudnenej Crescent Avenue v periférnej
oblasti Riverside. Stáli tu opustené, vybrakované domy v rôz-
nom štádiu rozkladu. Nad nimi sa týčil masívny betónový
most, obchvat pre autá. Mal pred sebou úlohu a musel ju
splniť. Inak nedostane odmenu. A on ju dnes dostane, preto-
že splní svoju povinnosť presne tak, ako mu bolo prikázané.

Pozrel na muža sediaceho vedľa. Ruky v kožených ruka-
viciach mal položené na volante. V ústach prevažoval zapá-
lenú cigaretu. Nevenoval pozornosť okoliu, iba sústredene
poťahoval so zamysleným pohľadom, upretým do prázdna.
Jeho výraz vyjadroval nezáujem. O svet i oňho. Pochopil, že
na splnenie úlohy je sám.

Vzchopil sa, otvoril dvere a vykročil ťažkým krokom k jednému z domov. Jedinému, v ktorom blikalo svetlo sviečok. Zababušil sa do špinavého otrhaného kabáta, čiapku si stiahol na uši a šalom si prekryl ústa. Bol unavený, zoslabnutý, ale musel. Potreboval znova nastúpiť do Cháronovej loďky a nechať sa previezť na druhú stranu.

December 1970, Johannesburg, Južná Afrika

Saul sa ocitol na nádhernej lúke zaplavenej kvitnúcimi kvetmi, slnečnými lúčmi a sviežim vzduchom. Cengot zvoncov kráv na pastve sa miešal s bzukotom hmyzu a spevom vtákov. Vôňa kvetov bola omamujúca. Opájal sa krásou pulzujúceho života, životodarným slnkom, užíval si sladkú bezstarostnosť. Rozpažil ruky, vítajúc ten nával krásy a nehy, prýštiacej z pučiaceho života. Roztočil svoje telo, aby obsiahol celučkú, celú lásku. Otvoril sa jej.

V kratučkom okamihu cítil, aké je byť milovaný všetkými stvoreniami a prijímať od nich energiu, hýbajúcu svetom. Ale už v tej magickej chvíli sa v rohu lúky nenápadne zjavila plachta. Veľká čierna gumená plachta. Cvengot zvoncov i spev vtákov utíchli. Nechápal, čo sa deje. Okolo neho sa zhmotňovali muži v bielych plášťoch a rúškach. Svieži voňavý vzduch sa v okamihu zmenil na hnilobný puch rozkladajúcich sa tiel. Pach smrti. Celú lúku naplnili stovky ľudí, vykopávajúcich ostatky tisícov zmasakrovaných obetí. Kládli ich na rozvinuté nepremokavé plachty a po preskúmaní nakladali do debien, ktoré odvážali na identifikáciu. Jamy jazvili hladký povrch ako mokvajúce rany. Zhrozene sa díval, ako zmizla krása a s ňou i láska.

Znenazdajky šum na lúke nahradila tma a výkrik *Halt!* V strede priestranstva nad jednou z jám plnou tiel stál muž v dôstojníckej uniforme. Jediným bleskovým pohybom podrezal mladému vojakovi hrdlo. Ešte kým mŕtvy klesal na zem, stihol si ten muž utrieť nôž o jeho padajúce telo

a zastrčiť ho do puzdra. Potom namieril zbraň naňho. Začal páliť v rýchlej kadencii. Saul nič necítil. Vedel, že ho nemôže zabiť, pretože dôstojníka najprv zabije on. Zvláštne, že zvuk streľby neutíchol, ani keď muž sklonil zbraň. Akurát začal znieť ako drnčanie telefónu.

Saul Melnick sa zobudil. Sen bol taký živý, že ešte chvíľu vydýchaval napätie. Bolo krátko po polnoci. Ležal na posteli v postaršom hoteli Onomo, v izbe číslo 816. Nahý sa prevažoval po prepotenej plachte, pretože juhoafrické leto je nekompromisné. Tak ako celá táto krajina. Vyšťaví vás až na dreň, vysaje z vás poslednú kvapku energie a vyplúje vyžmýkaných do prachu, kde vás roztrhajú hyeny. Sadol si, spustil nohy na dlážku a zahľadel sa z okna na nočné mesto. Aj cez dvojité sklo na ôsmom poschodí počul policajné sirény, bežnú súčasť nočnej kulisy. Vojenský vrtuľník kužeľom svetla prehľadával vzdialenú štvrť. Zrejme zase v Sowete vypukla nejaká potýčka s poriadkovými silami, ktorú treba potlačiť v zárodku, aby neprerástla do vzbury. Saulovi ten silný lúč svetla, plaziaci sa ako had, pripomenul jednu konkrétnu noc pred dvadsiatimi siedmimi rokmi. V inej dobe, na inom mieste reflektor tiež hľadal ušťvanú zver, do ktorej by sa zahryzol. Hľadal a našiel. Samopaly dozorcov urobili zvyšok. Ostatný elektrický drôt zaiskril pod váhou padajúceho tela, ktoré sa v elektrickom oblúku začalo škvariť, až mu vzplanuli vlasy.

Strhol sa a odohnal spomienky i sen. Zdvihol slúchadlo.

„Nula. Jedna. Jedna. Šesť. Nula. Omikron.“

Ten hlas nepočul celé mesiace. Niekedy mal pocit, že naňho zabudli. Zaliala ho vlna hanby za stratu viery. Od dojatia sa mu stiahli hlasivky a nebol schopný odpovedať. Na druhej strane bolo ticho. Napokon zo seba dostal prerývaným hlasom:

„Nula. Jedna. Jedna. Šesť. Osem. Alfa.“ A dychtivo dodal: „Našiel si ho?“

„Možno. Nemôžem o tom hovoriť po telefóne.“

Volajúci zložil. Saul nechal padnúť slúchadlo na zem. Pomaly sa pozviechal z postele a z hotelového minibaru si nalial panáka vodky. Silný alkohol ho upokojil. Už bol zase pánom situácie. V tejto všivavej diere, kde zdochol pes, prežil dvadsať rokov bezvýsledným pátraním. I podnikaním, ako šikovný priekupník s diamantmi, aby sa uživil. Nejaký majetok tiež nahonobil. Získal si mnoho kontaktov medzi miestnymi podnikateľmi, a keďže mal peniaze, aj medzi politikmi. Finančne podporoval vládne strany, dobročinné spolky, univerzity, nejaké dary venoval aj miestnej polícii. Protivilo sa mu pomáhať režimu s politikou segregácie, ale nemal ilúzie ani o domorodcoch. Videl, čo sa dialo v okolitých krajinách, ktoré zvrhli kolonializmus a topili sa v krvi.

Ale on tu bol z iného dôvodu. Celé tie roky v tejto prekliatej krajine plnej smradu, špiny, násilia, rasizmu a nádhерnej prírody pátral vo všetkých možných archívoch, spisoch na imigračnom úrade, v požičovniach automobilov, katastroch nehnuteľností. Využíval kontakty na polícii, v armáde i tajných službách. Nechal si zasielať dennú tlač, inzertné časopisy i obskúrne plátky. Mnoho ľudí mu bolo zaviazaných za finančné príspevky a on rozdával peniaze plnými hrstami. Platil za ich ochotu, ale hlavne za informácie. Vedel, že ho nemajú radi preňho samého, ale pre jeho peniaze.

Z dočasného pobytu sa stal dlhodobý. Za tie dlhé roky v exile nenašiel žiaden relevantný záznam, ktorý by preukázal prítomnosť hľadaného alebo jeho pohyb po krajine. Pár slepých stôp ho zaviedlo iba k tajným podporovateľom nacizmu. Už sa zmieril s tým, že tu zostane možno až do smrti.

Saul s kamarátmi si kedysi dali sľub, ktorý sa nedal porušiť, pokiaľ by nepopreli hlboké puto, ktoré medzi nimi vzniklo. Lenže život sa stal únavným, motivácia bledla pod náporom každodenných problémov. Cítil sa vyhorený, bezvýznamný, vyprázdnený. Možno mal aj myšlienky ohľadom skončovania

s tým všetkým. Trápila ho minulosť. Zobudené svedomie robilo svoju prácu. Vina je ako červ. Zavráta sa a pomaly sa prežiera až k srdcu. A keď je srdce ako rešeto, prichádza rozpad.

Posledné roky sa cítil ako vo vzduchoprázdne. Už sa neobjavovali ani vízie. Predtým sa objavovali bezdôvodne, znenazdajky. Kedykoľvek a kdekoľvek, o čomkoľvek. Ráno po zobudení, v škole, na záchode, vo vani. V tábore v noci, keď ležal na priči a modlil sa za prežitie.

Dospel a uvedomil si veľa vecí. Ako dieťa prijímal svoje schopnosti bez predsudkov, s otvorenou myslou. Nech boli akokoľvek zvláštne, nesnažil sa ich vysvetliť, pochopiť alebo spochybniť. Proste ich prijímal ako danú realitu. V dospelosti sa mu naopak vkradla do hlavy pochybnosť. Lenže ak niečomu neveríš, prestane to existovať. Možno to bolo po celý čas iba v mojej hlave. A tak sa časom všetko rozplynulo do stratenia.

Prvýkrát pocítil to zvláštne brnenie, keď mal deväť rokov. Sedel na svojom obľúbenom mieste v kuchyni pod stolom. Mama varila obed, otec v obývačke čítal noviny. Kreslil si voskovkami, keď pocítil vzadu na krku svrbenie, ktoré prechádzalo do vibrácií a končilo sa pulzovaním v prednej časti hlavy za čelom.

Prestal vnímať svojimi zmyslami svet okolo. Vedomie sa mu odpojilo od tela, vznášalo sa oslepujúco bielou ničotou. Takto možno vyzeral svet pred samotným stvorením, pomyslel si. Dostal strach, že sa v tej prázdnote stratí a zostane uväznený naveky, keď sa pred ním zrazu začala zhmotňovať spálňa rodičov. V tej tichej nekonečnosti bez horizontu, kde neexistovalo hore ani dole, stál vo dverách a sledoval, ako matka leží schúlená na posteli. Chrbtom k nemu, s hlavou pod rukami. Plecia sa jej triasli od plaču. Chcel k nej pribehnúť a objasť ju, ale nemohol sa ani pohnúť. Bol tam a zároveň i nebol. Bezmocne sledoval jej vzlykot, uväznený vo svojom tele bez vôle. Zachvátila ho panika z ochrnutia, keď znova

pocítil to zvláštne brnenie v hlave a jeho vedomie bolo vtiahnuté späť do hmotného tela, pod stôl s červenou voskovkou v ruke. Držal ju a nechápal, čo sa deje. Čo sa stalo.

„Mami, prečo plačeš?“

Prekvapene naňho pozrela. Oči mala suché. Usmiala sa.

„Asi sa ti niečo zdalo, srdiečko.“

Ten vnem, ktorý ho pred chvíľou ovládol, bol taký intenzívny, živý, že ho svojím detským rozumom spracoval ako skutočný. Vízia ním rezonovala, mal rozostrený zrak, bolela ho hlava. Mal pocit, akoby videl dvojmo, pretože mu stále v pozadí prebiehala scéna s matkou, prelínajúca sa so skutočným svetom.

O pár dní sa vracal zo školy skôr ako obvykle. Potichu si otvoril dvere, chcel mamu prevapiť. Prikradol sa k spálni, odkiaľ počul zvuky, nahliadol dnu a uvidel ju ležať na boku. Vzlykala. V okamihu pocítil v hlave akési lupnutie a rozostrený dvojité obraz sa mu spojil do jedného. Permanentná bolesť hlavy posledných dní ustúpila. Práve tu a teraz prežíval svoju vidinu. Časové línie sa spojili. Došlo mu, že mal predtuchu. Bola oknom k udalostiam, ktoré sa ešte len stanú.

Neskôr pochopil, že sú to naozaj iba vidiny. Na udalosti, ktoré im predchádzali, nemal vplyv, boli preňho v danej chvíli už iba minulosťou, ktorú nemohol zmeniť. Následky, ktoré sledoval, mali príčinu ešte pred vtiahnutím do bieleho nekonečna. Preto aj keď mal predtuchu, akú známku dostane z matematického testu, objavila sa až po samotnej písomke.

Pribehol k mame a objal ju. Chcel z nej sňať smútok, rozveseliť ju. Bola preňho celým svetom, potreboval ju šťastnú, aby bol sám šťastný. Jemne sa oslobodila z jeho objatia a vysvetlila mu, že potrebuje truchliť za svojou sestrou, ktorá práve zomrela. Človek musí svoj žiaľ vyplakať, inak ho pohltí.

Jedna vec sa stále opakovala. Zážitok vždy prežíval v prvej osobe. Bol prítomný, bola to jeho budúcnosť. Snáď každý mesiac nahliadol do súkolia času. Čím bol starší, tým viac chápal, že je pozorovateľom svojho života a budúcich

rozhodnutí. Mohol ich vopred hodnotiť a zamýšľať sa nad ich dopadmi ešte pred ich samotným zrealizovaním, ale nemohol ich meniť. Nevedel rozriešiť otázku, či ho tie vidiny ovplyvňujú. Bolo by jeho následné konanie rovnaké? Nevznikal paradox, že schopnosť vidieť dopredu menila nielen jeho samého, ale s ním i jeho budúcnosť?

Rodina si všímala jeho časté náhle zamrznutie na niekoľko sekúnd, ale neprikladala tomu význam. Každé dieťa má svoje tiky, ktorých sa postupne zbaví. Nikomu sa nezdôveril, čo počas „zaseknutí“ vidí. Báł sa, ako by to ostatní prijali, báł sa tejto schopnosti, ktorú nemal pod kontrolou. Nechápal, prečo sa mu zjavujú banálne skutočnosti, prečo vidí bezprostredne blízku, ale nikdy nie vzdialenú budúcnosť. Čo to znamená, prečo sa mu to deje? Časom dospel k poznaniu, že dostal do vienka výnimočnú schopnosť, ktorú by mal akceptovať, hoci z nej má strach. Raz mu môže zachrániť život. Možno im všetkým. Hospodin naplňa prázdne nádoby svojím posolstvom, ktoré musíme prijať, hoci nechápeme jeho presah.

Predtuchy pociťoval ako súkromné rozhovory s Hospodinom, ktorý mu naznačoval, že s ním má plány. Dodávali mu silu, pociť výnimočnosti. Nakoniec ich prijal a bral ako svoju súčasť, šiesty zmysel, ktorým ohmatáva cestu pred sebou.

Znovu si spomenul, ako matka usedavo vzlykala po smrti svojej milovanej sestry. A on plakal s ňou. Vtedy v sebe ešte mal akúsi detskú nepoškvrnenosť a úprimnosť. Z celého srdca miloval rodičov a myslel si, že ich bude milovať naveky, pretože budú všetci spolu naveky žiť. Už o pár rokov bolo všetko inak.

Svoju prázdnotu nikdy nevyplakal ako matka, a tak ho naplnila až po okraj. Prežíval ďaleko v cudzom svete z pochybných dôvodov. Motivácie sa časom vytrácali, zostala iba tupá zotrvačnosť, ktorá ho tlačila pred sebou k priepasti. Už nad jej hranou balansoval.

Dnes v noci sa snáď všetko zmení. Hospodin vyslyšal šepot jeho modlitby, zmiloval sa nad ním v temnej hodine

beznádeje. Hirsch musel na niečo naraziť, inak by ho nevoľal do Atrocity. Po nekonečných rokoch čakania konečne stopa. Iní by to už dávno vzdali, ale preživší z koncentráku nikdy nezabúdajú.

Saul často bojoval s pochybnosťami, či to obľudné zlo vôbec dokážu vymazať zo zemskeho povrchu, keď už nie z podvedomia. Každý deň bojoval so sebou a svojou motiváciou, inak by v tomto divnom pokryteckom štáte nevydržal tak dlho. Keď sa ubíjajúce desaťročia točíte v nezmyselnom kruhu, kyselina nedôvery rozožerie aj skalopevné presvedčenie.

Pozrel na pravé predlaktie. Nula. Jedna. Jedna. Šesť. Osem. Už sa nemohol dočkať rána, aby si rezervoval letenku a vypadol do Atrocity. Dúfal, že sa sem už nikdy nevráti.

Podobné telefonáty z Atrocity zazneli aj v mestách Berlín, Jeruzalem a Buenos Aires. Volajúci preukázal totožnosť svojím číslom, uviedol kód znamenajúci „Musíme sa stretnúť“. Volaný potvrdil identitu svojím číslom a uviedol kód „Rozumiem, prídem“.

Ich život sa točil okolo telefónu. Dychtivo čakali na ten správny hovor. Väčšinu dní ho mali poruke. Posledných pár rokov im život uľahčoval technologický zázrak – pejdžer. Telefóny zazvonili raz za pár týždňov alebo aj mesiacov. Niekedy sa iba bavili o živote, inokedy si vymieňali informácie, ale nikdy nikto nenavrhol spoločné stretnutie. Možno nemali odvahu a v podstate ani dôvod. Až teraz. Pochopili, že cieľ sa priblížil. Nikto už nešiel spať. Pripravovali sa na cestu. Pripravovali sa, odkedy si prisahali, že ho dostanú. Každý mal svoj zoznam, ktorý si prešiel a zbalil. Myslel im medzitým blúdila spomienkami na udalosti, ktoré im zmenili život.